

Podcastmediet er et lydmedie. Dvs. at podcasts skaber billeder på vores nethinde alene via lyd. Her er ingen billedside at støtte sig op ad, ingen ord og sætninger på print, som øjet kan dvæle ved. Hele kommunikationen sker ved hjælp af lyd, mens du som lytter i langt de fleste tilfælde er i gang med noget helt andet – du sidder måske i bussen, laver mad, rydder op eller lignende dagligdags gøremål. Det betyder selvfølgelig, at lyddesignet skal være meget præcist, for at kommunikationen lykkes, og lytterne ikke tabes på gulvet. For at blive klogere på, hvordan den enkelte podcast fortæller sin historie eller får sine idéer til at forplante sig hos lytteren, må du derfor lytte intenst til de lydlige virkemidler.

LYDLIGE VIRKEMIDLER

Alle podcasts benytter sig i forskellige grader af følgende fire typer virkemidler, som du skal inddrage i din analyse:

- *Stemmer* i form af speaks og fri tale
- *Musik* i form af signaturmusik, skillere, underlægningsmusik og incidentalmusik
- *Andre lyde* i form af reallyde, effektlyde og arkivklip
- *Redigering*.

Det handler altså om at lytte godt efter og spørge sig selv om, hvad virkemidlerne bibringer til indholdet i podcasten og til lytterens oplevelse. Hvordan hjælper virkemidlerne med til at indfri intentionen med podcasten?

Stemmer

Når det handler om at fortælle historier eller formidle idéer, er stemmen det vigtigste virkemiddel. Stemmebrugen handler om stemmen som et virkemiddel: Hvordan bliver stemmen brugt, hvordan er lyden af stemmen blevet optaget og redigeret, og hvilken effekt har den på lytterne? Overordnet set kan man dele al tale op i to kategorier, som har stor indflydelse på, hvordan stemmen bruges: speaks og fri tale.

SPEAKS er nedskrevet i manuskriptform og læses typisk højt af værten i podcasten. De er som regel indspillet under kontrollerede lydforhold med mulighed for at optage den samme speak flere gange og redigere sig til det rette udtryk. Mange podcasts bruger en eller anden form for speak som intro og rammesætter for episodens indhold og som outro med kontaktoplysninger eller henvisning til fx website, sociale medier osv. Mange podcasts bruger også speaks til at skabe fremdrift mellem scenerne eller de forskellige samtalerunder. En speak kan derfor virke både formel og håndfast, men den kan også udgøre rygraden i podcastens lydunivers. Netop fordi en speak typisk er nøje planlagt, indspillet og redigeret i et studie, giver det mulighed for at arbejde intenst med stemmebrugen.

*
Modstående side:

Voxpops: Små interviews med tilfældige mennesker på gaden, som bruges til fx at undersøge befolkningens holdning til eller viden om en given sag.

FRI TALE uden manuskript giver et mere spontant udtryk end en speak, der er skrevet ned. Denne form for stemmebrug har meget lav styring og virker derfor mere naturlig. Den forekommer selvfølgelig i både interviews og samtaler, hvor flere personer taler sammen. Som hovedregel virker et interview mere formelt end en samtale, fordi spørgsmålene kan være planlagte og forløbet i interviewet indstuderet på forhånd. Der er også en hierarkisk rollefordeling, hvor interviewereren stiller spørgsmålene, og interviewpersonen skal svare. Samtalen kan derfor virke mere spontan og autentisk – til trods for at den også kan være nøje planlagt og med mulighed for at lave flere optagelser, som efterfølgende er blevet redigeret. Hvis den fri tale er optaget *on location*, bliver den en autenticitetsmarkør. Når virkelighedens verden tilfører en anderledes rumklang eller baggrundsstøj, tolker man nærmest automatisk det upolerede lydbillede som uredigeret – også selv om det sagtens kan være skabt med kunstig reallyd, lydfiltre m.m. i redigeringen.

Karikaturtegning af den whiskydrukkende fortæller i *Den sjette masseuddøen*.

Speaks og fri tale bliver nemmere at kende fra hinanden, når vi lytter godt efter disse tre virkemidler:

- *Artikulation* dækker over, hvor klart en person udtaler ordene. Helt enkelt er det at skelne mellem *tydelig* artikulation, hvor alle kan forstå, hvad der bliver sagt, og *utydelig* artikulation, hvor ordene risikerer at gå tabt. I langt de fleste podcasts benytter man selvfølgelig en tydelig artikulation, men det kan give en særlig betydning, stemning eller være med til at tegne karaktererne for lytteren, hvis udtalen bliver utydelig: Hvis interviewpersonen under et interview giver sig til at *mumle*, vil man studse over det og tænke over, hvad årsagen kan være. På samme måde, hvis værten leverer sin speak med *højt tempo* – det kan give en hektisk stemning. Og endelig kan en persons *accent* eller *dialekt* spille ind på artikulationen af ordene, og man får måske også et særligt billede af stemmens ejermand på nethinden.
- *Styrke* dækker over, hvor højt en person taler. Fra *dagligdags tale* kender vi det neutrale styrkeleje, hvor den, der taler, ikke skal overanstrenge stemmen, og den, der lytter, heller ikke skal spidse ører. Men i en samtale med mange personer kan man fx blive nødt til at hæve stemmen og *tale højt* for at blive hørt – det kan også være, at man bliver nødt til at *råbe* for at trænge igennem baggrundsstøjen on location. Stemmer med høj styrke finder man selvfølgelig også hos personer, der taler intenst om deres yndlingsemne eller kommer med spontane, begejstrede udbrud midt i et interview – råb behøver ikke at være negativt ladede. Omvendt kan en vært i sin speak vælge at gå helt tæt på mikrofonen i studiet og enten *tale lavmælt* eller *hviske* for at gøre lydoplevelsen ekstra intim eller intens.
- *Pauser* i talestrømmen kan være næsten lige så virkningsfulde som selve ordene – tomheden og de manglende ord kan være med til at skabe en ekstra betydning eller stemning. Disse pauser kan bruges bevidst og kontrolleret af den, der taler: Fx er idéen med en *kunstpause*, at en pointe eller en humoristisk punchline bundfælder sig hos interviewer og lytter. Men de kan også opstå mere ufrivilligt: En *tænkepause* i et interview vil som regel blive redigeret ud, men hvis den får lov til at blive, får lytteren et mere autentisk indblik i samspillet mellem vært og interviewperson. Visse talepauser opstår også, fordi en person overraskes eller har en reaktion, som stopper talestrømmen – eller simpelthen bevidst nægter at svare. Det giver i mange tilfælde en *akavet tavshed*, der er med til at farve både stemningen og de medvirkende i podcasten. Værten kan omvendt også forholde sig tavs og på den måde “tvinge” interviewpersonen til at sige noget, fordi tavsheden føles ubehagelig.

I en podcastanalyse er det ikke kun relevant at undersøge stemmebrugen – vi skal også kigge nærmere på sprogbrugen (altså *hvad* stemmen siger). Det kan du læse mere om på side 60-61.

Musik

Af alle elementerne i en podcast er musikken det element, der lettest præger stemningen. Overordnet set skelner man mellem to former for musikbrug i en podcast: Det er mest almindeligt, at musikken *etablerer* eller *understøtter den stemning*, som producenten gerne vil skabe i sin podcast. Musikken kan fx både lægge op til og sætte stemningen for en monolog eller en samtale. Men musikken kan også understrege et uforudset vendepunkt i en podcastdokumentar, så lytteren spidser ører og mærker overraskelsen. I disse tilfælde guider musikken lytteren og skaber *indlevelse* og *nærvær*.

Omvendt kan musikken også være en *kontrast til podcastens øvrige lydbillede*. Når det er mest tydeligt, kan det føles som en fejl – som om musikken modarbejder det, som podcasten handler om. Det kan fx virke stærkt ironisk, hvis musikkens stemning ikke matcher indholdet i en *speak* eller et interview – hvis det, der bliver sagt, er meget alvorstungt, og musikken er fjollet eller barnlig. Men den kontrastfyldte brug af musik kan også skabe usikkerhed om, hvordan man skal tolke lydbilledet: Mange gyser-podcastfortællinger tilsætter uskyldig, gammeldags børnemusik fra en spilledåse til en uhyggelig spøgelseshistorie for at gøre lytteren mere bange. Denne kontrastfulde musikbrug tvinger lytteren til at forholde sig til lyden og tænke selv – den gør lytteren *nysgerrig* og *opmærksom*.

Musikken kan optræde i podcasts på 4 måder – som signaturmusik, skillere, underlægningsmusik og incidentalmusik.

- *Signaturmusik* er den musik, som typisk indleder en podcast – en kendsingsmelodi, hvis primære opgave er at invitere lytteren til at blive hængende og samtidig etablere stemningen og indholdet. Hvis det er første gang, du lytter til en podcast, skal musikken hurtigt opbygge en *forventning* i dig. Hvis du er fast lytter af en podcastserie, skaber signaturren også en form for *genhørsglæde*. Man kan derfor sige, at signaturmusikken er med til at opbygge fællesskabet med lytteren.
- *Skillere* er korte musikstykker, der bruges til at opdele en enkelt podcastepisode i forskellige sektioner. De bruges til tydeligt at markere brud eller en opdeling i podcastens indhold, men de kan samtidig skabe sammenhæng ved at matche eller gentage dele af signaturmusikken. I et interview kan skillere placeres, så lytteren får en lille *hjernepause* i

snakken, eller for at skabe *struktur* i interviewets indhold. De fleste skil- lere skaber således et flow i podcastens indhold men på en ret kontrast- fuld facon.

- *Underlægningsmusik* akkompagnerer det øvrige lydbillede ved at ligge i baggrunden – fx under en speak eller et interview. Typisk vil under- lægningsmusikken søge at tydeliggøre eller ligefrem *forstærke stem- ningen* og *gøre lydoplevelsen mere intim*: I et podcastdrama kan under- lægningsmusikken fx understøtte hovedpersonens følelser og dermed skabe stor empati. Flere dokumentarpodcasts bruger pulserende elektronisk musik til at give en fornemmelse af, at journalisten eller redaktionen har fingeren på pulsen, og at “der sker noget”.
- *Incidentalmusik* er den musik, som skal forestille at være en del af real- lyden, eller som er naturligt til stede, hvis man optager stemmer eller en reportage on location. Det kan fx være popmusik, der kværner ud af en radio i baggrunden, eller den skrattende ventemusik i telefonen, når man ringer til en offentlig myndighed. Incidentalmusikken kan godt være *stemningsskabende*, men er først og fremmest en *autenti- citetsmarkør*, fordi den er en del af virkelighedens lydbillede. Den kan fx være med til at tegne et billede af miljøet eller de medvirkende i en podcastdokumentar.

Lyde

Både snakke- og storytelling-podcasts benytter sig af andre lyde, som er med til at skabe et autentisk og/eller dramatisk lydbillede. Overordnet kan man dele alle de andre lyde op i reallyde og effektlyde, men brugen af disse to typer lyd er lidt mere kompleks.

Reallyde er de lyde, som forekommer realistiske og naturlige i lydbil- ledet. Det er de lyde, som du ville kunne høre, hvis du var til stede under fx et interview eller i en iscenesat dramatisk scene: baggrundsstøj eller trafikstøj, fuglekvidder i haven, klirren med glas eller bestik, sms-lyden fra en mobiltelefon osv. Reallyde er således i princippet en *autenticitetsmarkør*: I de fleste podcasts, der går efter en *autentisk brug af reallyde*, gør disse reallyde sig ikke bemærkede – de er blot til stede for at give troværdighed. Man skal dog ikke tage fejl – producenten kan sagtens have lavet ekstra optagelser eller tilsat “kunstige” reallyde fundet i et lydbibliotek for at få lydbilledet til at fremstå virkelighedsnært.

Mange storytelling-podcasts har et mere sammensat lyddesign og sig- te. Her er der tale om en *redigeret brug af reallyde*, hvor man kan forstærke, gentage eller lægge filtre på som rumklang og ekko på lydene. Derfor har den redigerede brug af reallyde ofte en ekstra betydning, fx:

- *Reallyden markerer flashbacks og flashforwards:* Nogle podcasts benytter reallyde som varsel om, hvad der kommer til at ske senere i historien, eller til at skabe flashbacks til noget, man har hørt tidligere.
- *Reallyden skaber identifikation:* Mange storytelling-podcasts gør også brug af subjektive reallyde til at skabe identifikation og indlevelse – dvs. at omverdenens lyde bliver filtreret af hovedpersonens sindstemning.
- *Reallyden hjælper med at forstå historien:* Endelig kan reallydene også fremhæve detaljer, som lytteren dermed kommer til at lægge mærke til, og som er vigtige for at kunne afkode historien og dens budskab.

Hvor den redigerede lydbrug har en ekstra betydning i forhold til lytterens forhold til de medvirkende eller fortællingen, er en *symbolsk brug af*

ARKIVKLIP – REALLYD PÅ FLERE PLANER

Mange podcasts gør brug af arkivklip – lydcitater fra radioudsendelser, tv, film osv. Særligt snakkepodcasts bruger dem til at *illustrere det, der tales om*, eller *underbygge en retorisk pointe*. Her må man opfatte arkivklippene som en form for reallyd – et stykke lyd, som de medvirkende også kan høre og reagere på i den efterfølgende samtale. Hvis vi lyttere var til stede under optagelserne, ville vi også kunne høre arkivklippene, ligesom det er tilfældet med de øvrige reallyde.

I storytelling-podcasts kan brugen af arkivklip være lidt mere kompliceret, fordi de indgår i en fortælling med virkelige personer eller fiktive karakterer. Arkivklip kan bl.a. skabe:

- *Sammenhæng i fortællingen:* Hvis arkivklippet fx fungerer som et flashback eller flashforward til en begivenhed, som falder uden for podcastens fortælling. Det kan give en større forståelse for den sag, der behandles. Som lytter oplever man at blive klogere og mere oplyst om sagen.
- *Spænding:* Hvis arkivklippet optræder uden tilstrækkelig introduktion eller forklaring, får vi lyst til at vide mere og lytter endnu mere intenst.
- *Stemning:* Arkivklip fra begivenheder kan være med til at sætte stemningen for den egentlige fortælling både positivt og negativt: Der er stor forskel på, om man bruger arkivklip fra glædesbegivenheder som dronningens fødselsdag eller ubehagelige scener fra Danmarkshistorien. Den kontekst, som arkivklippet indgår i, har også stor betydning: Arkivklippet fra dronningens fødselsdag kan fx blive et symbol på samfundets hykleri, hvis det bruges i en podcast om fattigdom i Danmark.
- *Identifikation med hovedpersonen:* Arkivklip kan også bruges til at skabe et følelsesmæssigt bånd mellem hovedpersonen og lytteren. Ofte er brugen af arkivklip i en storytelling-podcast motiveret af hovedpersonens handlinger eller tanker, og ofte hører man en efterfølgende reaktion på arkivklippet. Det giver grobund for indlevelse i hovedpersonen og dennes sag.

reallyde mere avanceret: Her skal man fortolke reallydene, den sammenhæng, de indgår i, og hvad meningen er – fx hvis en speak bliver overdøvet eller helt afbrudt af reallyde, som har optrådt tidligere i podcasten, og som vælter frem igen og gør opmærksom på sig selv. Her bliver lydbilledet så komplekst, at vi bliver nødt til at forholde os til og fortolke det, vi hører.

Modsat reallyde er *effektlyde* ikke en del af det autentiske lydbillede. De er kendetegnet ved, at man ikke kan høre dem i virkeligheden. De er klart lagt på i redigeringen – og netop derfor er det oplagt at analysere og fortolke, hvad hensigten er med dem. Et godt eksempel på dette er lyden af hjerteslag, der pulserer afsted, når hovedpersonen bliver stresset. Her opnår brugen af effektlyde lidt det samme som den redigerede brug af reallyde: intimitet og indlevelse. Visse effektlyde kan også have samme stemningskabende funktion som underlægningsmusik: Fx kan sære, elektroniske eller industrielle lyde, der mudrer i baggrunden af lydbilledet, skabe en intens stemning i en true crime-fortælling.

Redigering

Stemmerne, musikken og de øvrige lyde er ikke alene om at bestemme lydbilledet i en podcast. Redigeringen af lydene spiller også en stor rolle og kan tilføre en helt ekstra betydning til indholdet. Dette gælder selvfølgelig især for mange storytelling-podcasts, der opbygger dramaturgi og fremdrift ved at ordne lydelementerne i en særlig rækkefølge og betone udvalgte lyde ved fx at skruer op for dem, lægge filtre på eller tilføje kunstpauser. Men de fleste snakkepodcasts har også været igennem en redigeringsfase for at optimere lydoplevelsen: Man vil typisk redigere dele af et interview ud, hvis interviewpersonen fortaber sig i ligegyldig snak. Man har også mulighed for at tage introspeaken om, hvis værten snubler over ordene. Alt sammen for at styrke intentionen med podcasten. Kun enkelte niche-/nørdepodcasts udgiver alt, hvad mikrofonen opfanger, uden at redigere i optagelserne.

Fordi vi sjældent kender til en podcasts skabelsesproces, skal vi i stedet fokusere på det lydbillede, som er frembragt i redigeringen. Her kan vi skelne mellem tre slags redigering. Den enkelte podcast kan sagtens blande alle tre typer i løbet af en episode.

PODCASTEN FOREKOMMER UREDIGERET. Mange snakkepodcasts lyder til forveksling, som om der ikke er redigeret i optagelserne overhovedet. Interviewet eller samtalen glider derudad uden afbrydelser og uden skillere og underlægningsmusik. Hvis der er andre lyde til stede sammen med stemmerne, er der tale om reallyde og incidentalmusik. Denne form

for redigering er dermed en *autenticitetsmarkør* – intentionen er, at alle lydelementer skal fremstå virkelighedsnære. Det giver et tæt forhold til lytterne og styrker deres indlevelse i de medvirkende og deres samtale.

REDIGERINGEN SKABER FLOW. Langt de fleste udsendelser i radioen går efter et harmonisk lydbillede, hvor værten fx laver oplæg og nedlæg mellem indslag, og musik fades op og ned under speaken. Denne form for flow gør det rart at lytte til udsendelsen og fastholder lytteren – og vi finder den også i mange podcasts: I snakkepodcasts kan værten fx lave et introducerende oplæg til den gæst, der skal interviewes. Og længerevarende samtaler er typisk delt op i overkommelige dele med skillere, der fader langsomt ud under den næste del af samtalen. Når podcasten slutter, teaser værten måske for næste episodes gæst og emne. Det samme sker i mange storytelling-podcasts, der er inspireret af dokumentarer og spillefilm: Underlægningsmusik og reallyde fades nænsomt op og ned for at markere en sceneovergang. Speakern lægger op til næste interviewperson eller hjælper os med at forstå, hvad vi hører. Hvis vi hører hovedpersonens tanker, markeres dette tydeligt i stemmeføringen eller filtre.

REDIGERINGEN ER TYDELIG. Nogle podcasts eksperimenterer med at gøre redigeringen så påfaldende, at lytterne lægger mærke til den. Her redigeres fx hårdt mellem forskellige stemmer, der ikke introduceres eller forklares, skillere brager uventet løs, uplanlagte pauser og værtens snublen over ordene i en speak beholdes, og man får måske ovenikøbet lov til at høre instruktionen af de medvirkende. På den måde bryder denne form for redigering ofte med *den fjerde væg og inviterer lytteren til at forholde sig til lydbilledet. Intentionen er at tydeliggøre, at selv om mange podcasts påstår at videreformidle en *autentisk* udgave af virkeligheden, så er de først og fremmest en *redigeret* udgave af virkeligheden.

*

Den fjerde væg:
Når man bryder den fjerde væg, henvender man sig til publikum og gør dem på den måde opmærksomme på, at de er publikum til fx et teaterstykke eller en film. Det kan gøres på en komisk facon, men kan også have andre medie- og samfundskritiske formål.